

N:o 20.

Af herr **J. E. Centerwall**, om upprättande af en professur i statistik vid hvartera af universiteten i Uppsala och Lund.

Ett och ett halft århundrade hafva inom kort förflutit, sedan Riks-Sveriges officiella statistiska ämbetsverk 150 år den 11 nästinstundande oktober dagen genom inrättandet af den statistiska tabellkommissionen för den svenska statsförvaltningen skapade en särskild institution för handhafvandet af den officiella statistiken. Tidigare än i någon annan europeisk stat har den svenska representationen gifvit uttryck åt sin förståelse för betydelsen af ett eget ämbetsverk för befordrandet af den officiella statistiken.

Sedan dess har den officiella statistiken i Sverige genomgått växlande öden. På ett fullt tillfredsställande sätt har den icke alltid förmått att fylla sina maktpåliggande uppgifter. Den officiella statistiken icke alltid tillfredsställande.

Orsakerna därtill äro af olika art. En och icke den oväsentligaste torde vara att finna i det bristfälliga sätt, hvarpå den officiella statistikens bearbetare hos oss vinna sin utbildning. De allt mera omfattande och ingående statistiska redogörelser, af hvilka staten och samhället har ett ständigt växande behof, hafva äfven gjort dessa brister i utbildningen allt märkbarare. Statistikernas bristfälliga utbildning.

I flertalet bland de västeuropeiska landen, i Förenta staterna, i Japan och Australien har man länge insett behovet af en särskild teoretisk utbildning af de personer, åt hvilka det allmännas praktiska statistiska arbeten anförtras. Vid universiteten och högskolorna hafva professorer i statistik eller i statistik jämte någon annan af samhällsvetenskaperna inrättats. Professorerna i statistik intaga icke sällan äfven en bemärkt ställning i förvaltningsstatistiken. I de med lärostolarna förbundna seminarier söka de särskildt gifva undervisningen en så praktisk läggning som möjligt. De seminarieöfningar, som af dem anordnas, afse äfven att gifva

deltagarna tillfälle att göra sina första lärospån i det praktiska tillämpandet af genom föreläsningar och själfstudium vunna teoretiska insikter.

Teoretiskt statistiskt studiums betydelse för praktisk statistik.

Det intensiva studiet af statistikens teori med därtill anslutna praktiska öfningar jämte den för en modern statistiker oundgängliga skolningen i nationalekonomi har öfverallt blifvit en väsentlig faktor i det rastlösa arbetet för den officiella statistikens utveckling och förbättring. Ingenstädes har detta arbete hunnit längre än i den tyska kommunalstatistiken. För närvarande gifves det icke heller några offentliga statistiska institutioner, hvilka förfoga öfver så både teoretiskt och praktiskt skolade statistiker som de tyska till snart ett fyrttioal uppgående kommunalstatistiska »amten».

Den moderna statistikern har att efter inhämtandet af nödiga förkunskaper rörande statens och samhällets villkor och mål i rättsligt, politiskt och ekonomiskt hänseende förvärfva omfattande insikter äfven i statistik och nationalekonomi. Det första vetenskapliga studiet af statistik och nationalekonomi hör själfallet till den grundläggande utbildning, som universitetet bör meddela de personer stat och kommun behöfva för verkliggörandet af sina uppgifter i statistiskt och ekonomiskt hänseende. Dessa uppgifter ökas beständigt i omfång och betydenhet.

Gagnet af statistiska byråns verksamhet beroende af den vetenskapliga statistikens inflytande på densamma.

Vetenskapens fordringar på det praktiska statistiska arbetet.

För undersökning af samhällslifvets statistiska massföreteelser hafva såväl stat som kommun upprättat statistiska anstalter. Gagnet af deras verksamhet är beroende äfven af det sätt, hvarpå verksamheten utöfvas. Bedrifves den så, att den vetenskapliga statistiken har medbestämmanderätt vid arbetet, är det möjligt att med det statistiska arbetet vinna åsyftadt resultat. Det vetenskapliga i byråernas statistiska verksamhet är enligt Lexis, professor vid universitetet i Göttingen och nyskapare af den statistiska vetenskapen, att för stat och samhälle verkligt betydelsefulla företeelser riktigt fattas, att enskilda grupper begränsas efter verkligt karaktäristiska egenskaper, att den abstrakta talbild, som däraf följer, samtidigt bevarar det största möjliga konkreta innehåll och att vid »rörelseföreteelser» tidsbestämningar väljas så, att en oafbruten iakttagelse af samma helhet blifver möjlig. En statistisk verksamhet, som fyller dessa för stat och samhälle oundgängliga fordringar, kan knappast på ett i allo tillfredsställande sätt utföras af någon annan än en vetenskapligt skolad statistiker. Redan till följd af detta sakförhållande är det angeläget för staten att göra hvad på den ankommer för att tillförsäkra sig bearbetare af dess officiella statistik med sådan teoretisk grundbildning, att de hafva nödiga förutsättningar att utöfva en verkligt gagnande praktisk verksamhet. Staten har att tillse, att vid dess högsta undervisningsanstalter tillfälle beredes för inhämtandet af behöfliga teoretiska kunskaper i statistik. På ett verkligt

gagnande sätt torde det icke låta sig göra annorledes än genom upprättandet af särskilda professurer i statistik vid statens universitet.

Om således staten genom upprättandet af professurer i statistik vid sina universitet närmast vill för framtiden finna möjlighet att fylla sitt och samhällets behof af modernt skolade statistiker med tillräckliga teoretiska förutsättningar att öfva gagnrik praktisk statistisk verksamhet, så är därmed ingalunda omfattningen af de statistiska professurernas uppgifter och skyldigheter vare sig bestämd eller begränsad.

De statistiska professurernas uppgifter och skyldigheter.

Statistiken som vetenskap har under senaste mansåldern vunnit allt mera i själfständighet och betydelse. Sedan Quetelets försök under förra hälften af sistförflutna århundradet att göra statistiken till en »sammällsfysik» misslyckats, förflöto årtionden, innan den moderna statistikens vetenskapliga byggnad började uppföras. Rest på den af Quetelet lagda grunden eller på sannolikhetsräkningen, är den i några af sina viktigaste delar långt förd. Dess vetenskapliga stora uppgift att, förnämligast ur statens och samhällets synpunkt, fatta och undersöka människolifvets massföreteelser kan i några hänseenden betraktas så godt som löst. Sin högsta fulländning har den statistiska vetenskapen hittills nått i framställningen af dödlighetsföreteelsen. Den andra statistiska företeelse, som innehålles i hvarje människolif eller födelseföreteelsen, är för närvarande föremål för ett intensivt studium. Förändringarna i flera stater i födelsetalet i synnerhet för de bättre ställda klasserna och förändringarnas inverkan på samhället har särskildt i den anglosachsiska världen ställt som uppgift för den statistiska vetenskapen att söka lösningen till urvalets och ärftlighetens för stat och samhälle så oerhördt betydelsefulla problem.

Statistikens grundval är sannolikhetsräkningen.

Statistikens hufvuduppgift undersökning af människolifvets massföreteelser.

De resultat, som framför allt i Tyskland vunnits vid studiet af befolkningsrörelsens förnämsta företeelser, äro af allmän betydelse. De metoderna för fattandet af det statistiska dödlighetsproblemet, som fått sin fulländning i Lexis' arbeten, kunna numera enligt samme forskares rön tillämpas på andra företeelser i befolkningsrörelsen. Det vidare forskningsområde, som därmed öppnats för den statistiska vetenskapen, är att undersöka, i hvilket omfång och till hvilken grad vetenskapligt bestämda metoder kunna vinna tillämpning vid undersökningen af andra statistiska massföreteelser.

Befolkningsstatistikens rön hafva allmän betydelse.

Statistikens oerhörda betydelse för andra vetenskaper är allmänt erkänd. Naturvetenskapernas storartade uppsving under senare årtionden är i väsentlig mån att tillskrifva direkt inflytande från statistiken. För samhällsvetenskaperna och i synnerhet för nationalekonomien är statistiken oumbärlig. Den moderna nationalekonomiska forskningen sträfvat efter lösörandet från vissa juridiska åskådningar och inflytanden, som länge hindrat

Statistikens betydelse för andra vetenskaper.

nationalekonomiens växt. På fullt fri samhällelig grund och under ett befruktande samarbete med den moderna statistiska forskningen torde den nationalekonomiska vetenskapen i framtiden bättre sättas i stånd att fylla sina för samhällsutvecklingen så betydelsefulla uppgifter, att så noggrant som möjligt fatta de ekonomiska företeelserna under deras förlopp och i deras följder.

Sveriges deltagande i den statistiska vetenskapens vidare utbildning.

I de mellanfolkliga sträfvandena för den statistiska vetenskapens vidare utbildning och större anpassning för statens och samhällets praktiska kraf har Sverige äfven sin plats, så mycket mera som det förfogar öfver ett i flera hänseenden bättre och rikare statistiskt material än andra stater. Detta torde knappast kunna göras fullständigt fruktbarande för den mellanfolkliga forskningen utan att dess bearbetning anförtros åt synnerligt sakkunniga personer, hvilka äfven genom sin plats i samhället hafva möjlighet att utföra sitt kulturarbete. För den statistiska vetenskapens egen skull och därvid icke minst för uppfyllandet af den svenska statistikens skyldigheter gentemot utlandet är inrättandet af professurer i statistik vid de svenska universiteten behöfligt.

Professorn i statistik föreläser för studerande i alla fakulteter.

Många bland universitetens studerande tagas under deras senare verksamhet icke sällan i anspråk äfven för statistiska ändamål. Med anställning i statens tjänst följer ofta skyldighet att lämna statistiska uppgifter. Sådant är i allmänhet förhållandet exempelvis med prästen, domaren, läkaren m. fl. Staten tillhandahåller visserligen tabellariska och andra formulär för ifyllande. Men för att ifyllningen skall kunna göras på ett tillfredsställande sätt, kräfves någon utbildning. Tillfälle härtill bör beredas vid universitetet, och professorn i statistik torde vara bäst ägnad för meddelande af sådan utbildning.

Befolkningsstatistiska föreläsningar för teologie studerande.

Vårt i hela världen enastående befolkningsstatistiska urmaterial sammanföres af prästerskapet. Under prästernas utbildning vid universitetet bör äfven tillfälle beredas dem som så önska att förvärfva någon kännedom särskildt rörande befolkningsstatistik och handledning gifvas, huru de på bästa sätt må kunna uppfylla deras statistiska skyldigheter.

Medicinalstatistiska föreläsningar för medicine studerande.

Ingående kännedom om sjuklighets- och dödlighetsförhållandena och i synnerhet om de orsaker, hvaraf de föranledas, är oundgänglig för samhället. Rapporter härom afgifvas af läkarne. För att dessa må blifva tillfredsställande fordras särskild handledning i sättet för rapporternas uppsättande och utarbetande. Om medicinalstatistik böra föreläsningar hållas, och i de därtill sig anslutande öfningarna kunna deltagarne förvärfva praktisk färdighet att uppsätta läkarerapporter, hvilka ägna sig för statistisk bearbetning.

Den juridiska verksamheten kräver i flera hänseenden statistisk registrering. Brottslighetens problem har ju för statsmakterna stort intresse. Tillfredsställande kännedom därom kan knappast vinnas utan en god statistisk öfver brott och brottslingar. Brottslighetsstatistikens jämte den öfriga rättsstatistikens grundsatser böra därför bekantgöras för juridikens ämnessvenner vid universitetet, hvartill anslutas praktiska öfningar i åstadkommandet af urmaterial för ifrågavarande statistik.

Rättsstatistiska föreläsningar för juris studerande.

Näringslivet har ett alltjämt växande behof af tillförlitlig statistik. Särskildt jordbruket med dess stora betydelse för Sveriges ekonomiska lif kräver noggrann statistisk iakttagelse.

Näringslivets växande behof af statistik.

Då de högsta undervisningsanstalterna för jordbruket ligga i närheten af universitetsstäderna, uppstår med upprättandet af professorer i statistik möjlighet för anstalterna att erhålla sakkunniga undervisare i jordbrukets med binärningar statistik och sättet för åstadkommandet af säkra grundvalar för densamma.

Jordbruksstatistik vid landbruksinstitut.

Industriens behof af statistisk belysning är icke obekant i Sverige. Industriens snabba utveckling och därmed ökade betydelse i Sverige tarfvar skarp statistisk iakttagelse, hvilken är förenad med många svårigheter, i väsentlig mån till följd af den sig allt mera fullkomnande tekniken. Flera af den moderna industriens företeelser äro numera så invecklade, att en statistisk behandling af densamma kan med framgång utföras endast af den som behärskar samtidens teoretiska och praktiska statistiska vetande. Åtskilliga af de viktigaste industriella företeelserna — exempelvis på arbetsmarknadens område — har statistiken ännu icke lärt sig att på ett vetenskapligt tillfredsställande sätt fatta och undersöka. Här yppa sig stortartade uppgifter för framtidens statistiska forskning.

Statistiska vetenskapen och industristatistiken.

Såväl för jordbruket och industrien som för samhället i dess helhet är handelsstatistiken af synnerlig betydelse. Handelsstatistikens nuvarande beskaffenhet är knappast någonstädes fullt tillfredsställande. Olikheter i de särskilda staternas handelsstatistik äro allt för ofta sådana, att full jämförbarhet mellan dem icke finnes. Att gifva de handelsstatistiska publikationerna denna för all statistik så godt som oundgängliga egenskap är en af de många betydande uppgifter, till hvilkas lyckliga lösning den statistiska vetenskapen äfven har att verksamt bidra. Det vidare utbyggandet af handelsstatistiken särskildt rörande den inhemska marknaden torde en modern statistisk vetenskap kunna befördra.

Statistiska vetenskapen och handelsstatistiken.

Sjöfartens och samfärdsmedlens statistik är ännu icke vidare utvecklad. Samfärdsmedlens stora betydelse för det moderna samhällslivet förtjänar en helt annan statistisk iakttagelse än den som vanligen hitintills kommit samfärdseln till del. Den moderna statistiska vetenskapen är icke utan

Statistiska vetenskapen och samfärdselstatistiken.

all förhoppning att på detta viktiga område kunna gifva för samhället gagnande uppslag.

Den statistiska bildningens betydelse för näringsgarnas intresseorganisationer.

Många bland organisationerna för tillvaratagandet af näringarnas intressen hafva i Sverige likasom i utlandet behof af personer med grundlig nationalekonomisk och statistisk bildning. För näringarnas och affärlifvets, för bank- och försäkringsverksamhetens ändamål måste icke sällan särdeles ingående statistiska undersökningar göras. Ett ofta i sig själf värdefullt statistiskt material, som på detta sätt anskaffas, kommer understundom de närmast intresserade såväl som samhället till godo endast i obetydlig grad, emedan materialets bearbetande icke anförtratts sakkunnig person. För den lyckliga bearbetningen af sådant ur statistisk synpunkt ofta så svårhandterligt material behöfves omfattande statistisk bildning, hvars teoretiska grundvalar med fördel böra kunna läggas genom studier vid universitet eller högskolan.

Statistiska vetenskapen och näringslivet.

Det moderna näringslivet har att tillfredsställa ständigt stegrade kraf i fråga om organisation och intensitet. På ett i längden lyckligt sätt kan denna uppgift fyllas endast genom en verklig kunskap om näringslivets förutsättningar, medel och mål. Den statistiska kunskapen är här oundgänglig. För att den skall blifva gagnande, måste den byggas på vetenskaplig grund.

Statistiska vetenskapen och samhället.

Den svenska staten har för ett och ett halft århundrade sedan erkänt, att den behöfver statistik. Det moderna svenska samhället torde snart vara i begrepp att tillstå sin oförmåga att på tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter utan en i öfverensstämmelse med vetenskapens fordringar bearbetad statistik. Hvad den statistiska vetenskapen själf är och vill bör blifva känt och pröfvadt i den officiella statistikens fädernesland. Då den statistiska vetenskapen nu själf står nyskapad och verksamhets-trängande, bör hon utan tidsspillan upptagas bland de discipliner vid universiteten, som till närmaste kunskapsföremål hafva yttringarna af statens och samhällets lif och villkor.

Själfständig professur i statistik saknas i Sverige.

Någon själfständig professur i statistik finnes ännu icke vid svenska statens universitet. På frivillighetens väg har statistikens vetenskapliga studium införts vid Lunds universitet. Vid den nya fördelningen af läroämnena inom den så kallade historiska ämnesgruppen, som ägde rum den 8 augusti 1902, förordnades, att de tre till den så kallade historiska ämnesgruppen vid universitetet i Lund hörande lärostolarna skola företräda hvar sitt af de till samma ämnesgrupp hörande historia, statskunskap och geografi samt benämnas ordinarie professur i historia, extra ordinarie professur i statskunskap och statistik samt extra ordinarie professur i geografi.

Då förslaget framställdes till den nya fördelningen, riktades uppmärksamheten äfven på det olämpliga i sammanförandet af statskunskap och statistik i en professur. De båda vetenskaperna hafva olika innehåll och uppgift. Fattandet och undersökandet af förnämligast för stat och samhälle betydelsefulla massföreteelser i människolifvet är det väsentliga för statistiken. I statskunskapen torde hufvudvikten vara att lägga på författningens och förvaltningens institutioner såsom produkter af statssamfundets politiska, sociala och ekonomiska drifkrafter, hvilka äro underkastade förändring, utveckling och icke sällan förintelse. De institutioner, hvilka vilja vara goda uttryck för dessa faktorer, måste ägna största möjliga uppmärksamhet åt förändringsföreteelserna i faktorernas bestånd och verkan. Statistiken är härför oundgänglig. Det praktiska studiet af statskunskapen kräfver statistiska insikter lika väl som användningen af statistikens teori för statens och samhällets uppgifter i allmänhet tarfvar studier i statskunskap. Ehuru af stor betydelse för hvarandra, äro statistikens och statskunskapens innehåll så grundåtskilda, att en sammankoppling af dem i *en* professur icke längre kan förlikas med den vetenskapernas specialisering och kraf på själfständighet, som senare tid medfört. De böra äga hvar sin egen lärostol. Härför kräfvades vid Uppsala universitet upprättandet af en professur i statistik och vid universitetet i Lund, att statistiken skiljes från nuvarande lärostolen i statskunskap och statistik och erhåller en egen professur.

Sammanförandet af statistik och statskunskap i en professur olämpligt.

Särskilda professorer i statistik vid universitetet i Uppsala och Lund behöfliga.

Med stöd af hvad här anförts; med tanke på att genom upprättandet af särskilda professorer i statistik vid universiteten ett viktigt steg toges för möjliggörandet af en länge tillbakasatt men för den svenska odlingen betydelsefull samhällsvetenskaplig undervisning och forskning; och under förhoppning att Sverige med de statistiska professorernas upprättande värdigt skall kunna begå det i hela världen enastående jubileum, som den 11 nästinstundande oktober inträffar, i det att den svenska officiella statistiken då ägt bestånd hundrafemtio år, får jag hemställa,

att Riksdagen måtte på ordinarie stat bevilja dels till upprättande af en ordinarie professur i statistik vid universitetet i Upsala 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, dels ock till upprättande af en ordinarie professur i statistik vid universitetet i Lund 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af dessa professorer till ålderstillägg och pension

i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid universiteten, med vissa särskilda undantag, är stadgadt, samt med de närmare bestämmelser i fråga om tjänstgöring, som Kungl. Maj:t kan finna lämpliga.

Stockholm den 24 januari 1906.

Julius Centerwall.
